

מחקרים בלשון וחברה

רב-לשוניות עם האנגלית: אל לב הבעיה

אנה אוסמולובסקי

מחקר הרב-לשוניות עם האנגלית כמרכיב בסיטואציה הסוציו-לשונית הנוכחית פועל מלמעלה-למטה, כלומר בוחן את מצב הדברים מנקודת המבט הגלובלית העומדת על התפשטותה ללא-תקדים של האנגלית בכל היבשות. נראה לנו שנדרש עתה מחקר שיבחן לעומק את האופן שבו באה לידי ביטוי התחזקות האנגלית בהקשר הרב-לשוניות המקומי. במאמר זה אנו מנסים לבדוק באופן דייקני את האופן שבו הרב-לשוניות עם האנגלית פועלת בסביבה סוציו-לינגוויסטית ספציפית-באזור הצפון בישראל.

רב-לשוניות עם האנגלית

בד-בבד עם התרבות מגוון הלשוניות מאופיינת הזירה הסוציו-לשונית העולמית בהתפשטות חסרת תקדים של האנגלית (ראו, למשל, Kachru, 1992; Fishman, 1998; Graddol, 1997, 2006; Crystal, 2003).

תופעת הרב-לשוניות עם האנגלית, כלומר תופעת השימוש הבולט באנגלית כחלק מהתפשטות הרב לשונית, תוארה לראשונה בידי הופמן (Hoffmann) שעסק בה בהקשר האירופאי, והיא ניכרת עתה גם באזורים אחרים של העולם. 'רב-לשוניות עם האנגלית', שהופמן הבין אותה כסוג חדש של רב לשונית, התבלטה במחצית השנייה של המאה העשרים, והיא מתוארת כ'שונה מטיפוס הרב לשונית שאפשר למצוא באזורים דו-לשוניים או במשפחות דו-לשוניות', ויש לה אפיונים משלה (Hoffmann, 2000: 3). תופעה זו מוכרת כמאפיין חשוב של הזירה הסוציו-לשונית בת ימינו (ראו, למשל, Jessner, 2006).

משבאים אנו לבחון את התהליכים העולמיים - שהתחזקות האנגלית עם התפשטות הרב לשונית עם האנגלית היא חלק בלתי נפרד מהם - חשוב לתת את הדעת על ההיבטים העולמיים והמקומיים כאחד. תופעת התחזקות האנגלית בד-בבד עם התפשטות הרב לשונית היא מהותית לתנאי הגלובליזציה, ומתבטאת קודם כול במישור הכלל-עולמי. חוקרי הגלובליזציה מציעים לכלול במצאי התהליכים והגופים הפועלים בתהליכי הגלובליזציה את אלו הקיימים בהקשרים המקומיים והלאומיים, אך המעורבים בהתנהגות 'שיש בה אג'נדה גלובלית מרומזת' (Sassen, 2005: 156). עקב זאת, מחקר הרב-לשוניות עם האנגלית כמרכיב בסיטואציה הסוציו-לשונית הנוכחית פועל בכיוון מלמעלה-למטה, כלומר מנקודת המבט הגלובלית העומדת על התפשטותה ללא-תקדים של האנגלית בכל היבשות, על-פי סקרים ומחקרים המתמקדים באירופה (ראו, למשל, Cenoz & Jessner, 2000; Laasgabster, 2007). נראה לנו שנדרש עתה מחקר שיבחן לעומק את האופן שבו

ד"ר אנה אוסמולובסקי היא מורה לשפות באגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך, מחוז חיפה.

באה לידי ביטוי התחזקות האנגלית בהקשר הרב-לשוניות המקומי. מורגש חסרונם של נתונים על האופן המדויק שבו הרב-לשוניות עם האנגלית פועלת בסביבה סוציו-לינגוויסטית ספציפית.

האנגלית בישראל

האנגלית הובאה לראשונה אל ארץ ישראל/פלסטינה שבשליטת הקיסרות העות'מאנית בידי מיסיונרים וקונסולים, לקראת סוף המאה ה-19. הייתה זו הלשון הרשמית של ארץ ישראל שבשליטת המנדאט הבריטי, לצדן של העברית והערבית (1923-1948), אך משנוסדה מדינת ישראל ב-1948 איבדה האנגלית את מעמדה הרשמי.

כיום הלשונות הרשמיות של מדינת ישראל הן עברית וערבית. אולם דה פאקטו נעשה תכופות שימוש באנגלית כלשון רשמית, ובקנה אחד עם המגמה העולמית נעשה בה שימוש תכוף כאמצעי תקשורת בינלאומית בתחומי הכלכלה, העסקים, חילופי ידע אקדמי ותיירות. האנגלית נהנית מיוקרה גבוהה בישראל, ויש טווח רחב של אפשרויות ללמוד בארץ אנגלית ולהשתמש בה, והיא נלמדת ונעשה בה שימוש נרחב בבתי הספר ובקהילה האקדמית.

מטרת מחקר זה היא לעמוד על טיבם של היבטים מסוימים של הרב-לשוניות עם האנגלית בצפונה של ישראל, וזאת באמצעות בחינה של התנהגותם של רב-לשוניים מבוגרים.

תיאור המחקר

1) המשתתפים

המשתתפים במחקר זה היו מבוגרים רב לשוניים העוסקים במקצועם בהצלחה והחיים בעיר חיפה ובמקומות אחרים בצפונה של ישראל. הם משתמשים בשלוש לשונות או יותר בחיי היום-יום שלהם. הועבר שאלון למדגם של 37 משיבים, כולם אזרחי ישראל. חמישה מהמשיבים נולדו בישראל ו-32 היגרו אליה ממגוון רחב של ארצות. ארצות המוצא של אוכלוסיית המחקר: ארגנטינה, אזרבייג'אן, בולגריה, צ'ילה, ישראל, צרפת, מרוקו, שווייץ, רוסיה, אוקראינה, מולדובה, אוזבקיסטן, פולין, ארצות הברית, סקוטלנד (בריטניה) וברית המועצות. שלא כמחקרים אחרים בסוגיה הנדונה, מחקרנו התמקד ברב-לשוניים שניתן לתארם כבוגרים העובדים במגוון רחב של עיסוקים; עם זאת, המדגם כלל גם כמה סטודנטים.

עיסוקיהם של המשתתפים במדגם: מורה באוניברסיטה, מורה ללשון, 4-5 סטודנטים, אדם העוסק בתכנון ערים, שמאי, כלכלן, מהנדס תוכנה, רופא, שני ביו-כימאים, מזכיר(ה) מנהלית, ספרן, מהנדס מכונות, מהנדס-בניין, קצין בצי הסוחר, מתכנת מחשבים, מנתח מערכות, מורה בגמלאות, אחות, מהנדס מחשבים, מהנדס ייצור, כימאי, מיילדת. ראוי להעיר שטיפוס זה של עיסוקים אינו אופייני כלל ועיקר לאוכלוסיות הנסקרות במחקר בן ימינו על רב לשוניות.

המדגם שלנו כלל מנעד רחב של תקופות שהייה בארץ הקולטת. אורך הזמן של חיים בישראל בקרב האוכלוסייה הנחקרת נע ממינימום של שנה אחת (מרוויין אחד) למקסימום של 58 שנים (מרוויין אחד); האחרים חיו בישראל תקופות של בין 10 ל-35 שנה. השכלתם באה לידי ביטוי בעיסוקיהם המקצועיים ובשנות הלימודים שלהם. המשתתפים במחקרנו למדו בין 12 ל-20 שנה. באשר לגילם, הוא נע בין 26 ל-80+. בקבוצה היו 18 גברים ו-19 נשים.

בסך הכול 37 הנחקרים דיווחו על שימוש ב-20 לשונות בישראל. הלשונות הן: בינלאומיות (Languages of Wider Communication) כמו אנגלית, צרפתית, ספרדית, גרמנית, ומקומיות (הונגרית, מולדוויית, בולגרית), מודרניות ולשונות-מורשת (יידיש); ומבחינת משפחת הלשונות: סלוויות, שמיות, פינו-הונגריות, רומנו-גרמניות, שלהן כתבים שונים זה מזה וגם כיווני כתיבה שונים: מימין לשמאל (ערבית ועברית), לעומת אחרים הנכתבים משמאל לימין כמו הקירילית

(כתיבה של הרוסית) והכתבים הלטיניים.

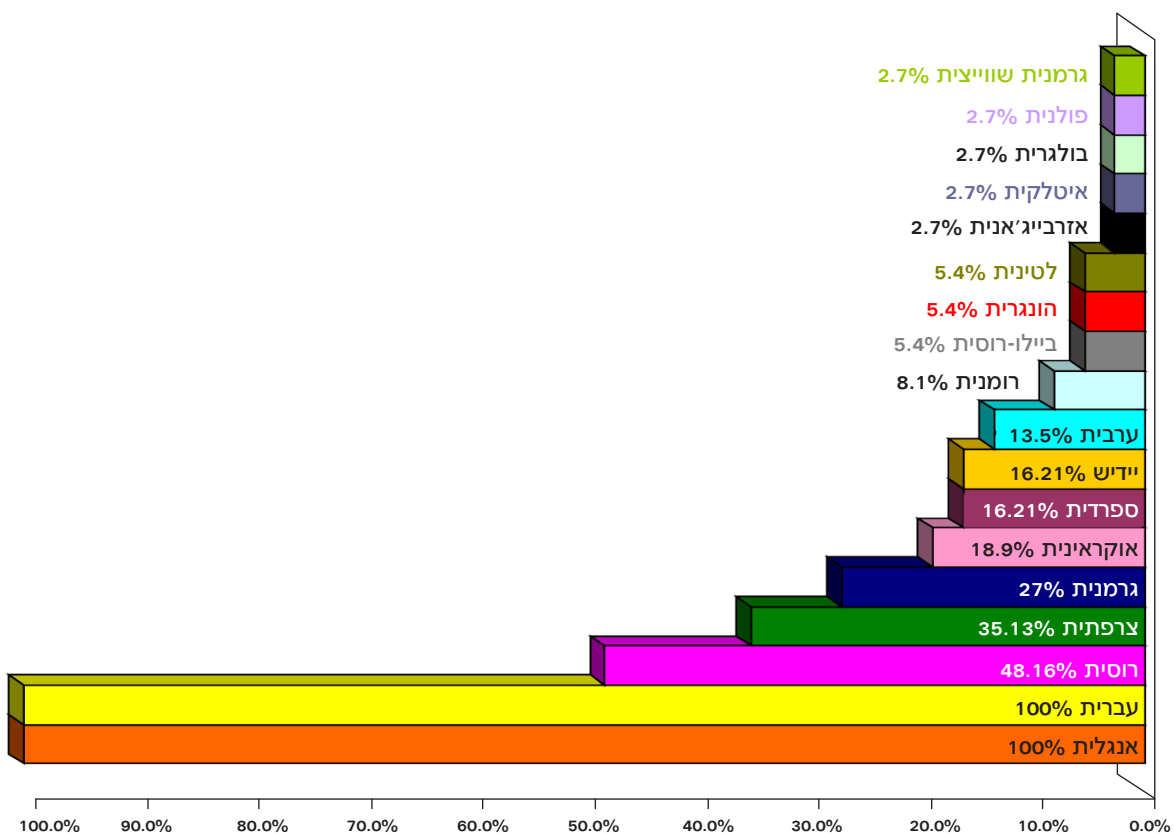
2. דרך ביצוע המחקר

המחקר בוצע על בסיס שאלון שתכננו או לירי וארונין (Laoire and Aronin, 2005). השאלון כלל 78 שאלות שתכליתן לאסוף מידע על מחשבותיהם, דעותיהם והשקפתם של הרב-לשוניים לגבי הלשונות שבמערך הלשוני המיוחד להם וכן על התנהגותם הלשונית. השאלון היה מורכב משני חלקים. חלק א' הפיק מן המשיבים נתוני-חֵתֶךְ לגבי ארץ מולדתם, עיסוקם, גילם, מינם והלשונות שהם משתמשים בהן. חלק ב' כלל שאלות שמהתשובות עליהן ניתן ללמוד על עמדות, על הנחות ועל השימוש היומיומי בלשונות אצל הנשאלים. לצורך הניתוח נבחרו רק שאלות אחדות.

3. הדגשים בניתוח

הניתוחים הקודמים שנעשו למדגם זה מצאו שכל המשיבים השתמשו באנגלית באופן סדיר.

ציור 1: היקרות של כל אחת מהלשונות במערך השימושים בישראל

לפי: Laoire & Aronin 2005

כדי לעמוד בצורה יסודית יותר על האופן שבו הנחקרים שלנו מתנהגים בתחום הלשוני באנגלית,

- ניתחנו סדרה של שאלות. לצורך זה בחרנו קריטריונים אחדים שמקובל להתייחס אליהם בניתוח השימוש בלשונות. במיוחד היה לנו עניין
- בתפקיד שיש ללשון האנגלית בעיני היחיד;
  - בתחום השימוש (משפחה, עבודה, העולם הפרטי, עולם הקריירה).

תשומת לב מיוחדת ניתנה למידת החדירה של האנגלית לחייהם של האנשים האלה, משמע לדרגה שבה הדוברים מאמצים לשון לצורך מסוים, כמה מהם מאמצים אותה, באילו תחומים ובכמה תחומים. הנחנו במחקרנו שהמיומנות של הדוברים בלשונות הייתה טובה מספיק לאפשר להם לתפקד בתחומי ההתנהגות שלשונות אלה נבחרו לשימוש בהם, שאם לא כן לא היה הדובר מעורב בפעילויות שבהן נדרש השימוש בלשונות אלה.

תוצאות

בישראל האנגלית אינה שפת האם של רוב האזרחים, והיא איננה שפתה הרשמית של הארץ. פורמלית, היא נחשבת לשון מוספת (add-on language). בתור שכזאת, מצפים ממנה למלא תפקידים רבים שניתן לתארם כ'חיצוניים', משמע בעלי אופי מאפשר (facilitating), למשל, כאלה המקלים על אדם להשיג עבודה טובה יותר. ההתבטאויות האינטימיות של אדם מתבצעות כמעט תמיד בעזרת לשון דומיננטית אחת או שתיים (Mackey, 1972/1995: 36), בדרך כלל הלשון הקרובה ביותר לדובר, כלומר לשון האם ולשון הארץ, שבה הוא מתקשר רוב זמנו. ה-EFL (אנגלית כשפה זרה) ו-ELF (אנגלית כלינגואה פראנקה) הן שונות תפקודית וקונצפטואלית, וניתן על כן לצפות שיהיו שונות בגילוייהן במציאות (Seidlhofer, 2005: 168), אולם לשון שייכת לכל המשתמשים בה, ולאלו שלומדים אותה כשפה נוספת יש תפקיד פעיל באופן שבו היא מתפשטת ומשתנה (Seidlhofer, 2005: 164). ממצאינו מראים שבנוסף לדפוס השימוש הרב-לשוני הנזכר לעיל, האנגלית חורגת מעבר לתחומי ה'שפתנות' של היחיד, כגון הקריירה המקצועית שלו ולימודיו, ונעשה בה שימוש להבעה בתחומים אינטימיים, קרובים יותר לחיי הרגש. בין תחומי התנהגויות אלה בחרנו לעסוק בצפייה בתוכניות טלוויזיה משלושה סוגים: א) חדשות, משמע תוכניות שאדם צופה בהם כדי להיות מעודכן ביחס לעולם ה'חיצוני'; ב) סרטים עלילתיים, משמע תוכניות הנצפות לצורך בידור, פעילות הפגתית הקשורה במילוי צרכים רגשיים ואסתטיים של היחיד; ו-ג) תוכניות טלוויזיה אחרות, שיש בהן כדי לספק את סקרנותו של הצופה ולהעשיר אותו מבחינה אינטלקטואלית.

**שאלה: מהן אסונות תוכניות הטלוויזיה שאינה צופה בהן, כאשר החזירה ג'אסון התוכנית
למנה זיכר?**

1.21 חדשות _____

2.21 סרטים עלילתיים _____

3.21 תוכניות שיש לך עניין בהן, כגון עסקים, אופנה וכו'. _____

התוצאות מעיבוד התשובות הן כדלקמן:

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 1 : צפייה בחדשות

עם אנגלית 21.62%			ללא אנגלית 78.38%		
שלוש לשונות 12.5%	שתי לשונות 75%	לשון אחת 12.5%	שלוש לשונות 3.45%	שתי לשונות 34.48%	לשון אחת 62.07%
אנגלית	עברית/ אנגלית	אנגלית	1. עברית	1. עברית/ רוסית	1. עברית
עברית	אנגלית/ עברית		רוסית	2. רוסית/ עברית	2. רוסית
רוסית			צרפתית	3. ערבית/ עברית	3. ספרדית

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 2 : צפייה בסרטים עלילתיים בטלוויזיה

עם אנגלית 51.35%			לא השיבו 2.7%	ללא אנגלית 45.95%	
יותר משתי לשונות 36.84%	שתי לשונות 21.05%	לשון אחת 42.11%		שתי לשונות 29.41%	לשון אחת 70.59%
1. עברית	1. עברית/ אנגלית	אנגלית		1. עברית/ רוסית	1. עברית
רוסית	2. אנגלית/ עברית			2. רוסית/ עברית	2. רוסית
אנגלית					3. צרפתית
2. רוסית					
אנגלית					
עברית					
3. רוסית					
עברית					
צרפתית					
אנגלית					

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 3: צפייה בתוכניות טלוויזיה אחרות

עם אנגלית 40.54%			לא השיבו 10.81%	ללא אנגלית 48.65%	
יותר משתי לשונות 26.67%	שתי לשונות 46.66%	לשון אחת 26.67%		שתי לשונות 50%	לשון אחת 50%
.1 עברית	.1 עברית/ אנגלית	אנגלית		.1 עברית/ רוסית	.1 עברית
רוסית	.2 אנגלית/ עברית			.2 רוסית/ עברית	.2 רוסית
אנגלית				.3 צרפתית/ עברית	.3 צרפתית
.2 רוסית				.4 גרמנית/ צרפתית	
אנגלית					
עברית					
גרמנית					
.3 עברית					
צרפתית צרפתית					
אנגלית אנגלית					

דין

בטלוויזיה הישראלית יש מהדורות חדשות רבות, סרטי עלילה מגוונים ותוכניות בלשונות שונות, במיוחד בעברית, אנגלית ורוסית. הבחירה לצפות ולהאזין לחדשות באנגלית מעידה על כך שלשון זו נמצאת 'נוחה' מספיק לשימוש בעיני הצופה גם כאשר אין צורך מוחלט להשתמש בה וכאשר יש מבחר גדול של תוכניות בלשונות אחרות. התוצאות של הסקר שלנו בנוגע לצפייה בחדשות, בסרטים עלילתיים ובתוכניות טלוויזיה אחרות מראות כי

1. אנגלית היא השפה שבה נצפות תכופות תוכניות טלוויזיה, למטרות שונות;
2. אנגלית היא השפה שנעשה בה על פי רוב שימוש יחד עם לשונות אחרות במערך השפות;
3. כאשר אין נזקקים לאנגלית בצפייה בחדשות, בסרטים ובתוכניות אחרות בטלוויזיה, יש יותר אנשים הצופים בטלוויזיה בלשון אחת מאשר אנשים המשתמשים בקבוצת לשונות בפעילות.

.וז

4. באופן כללי, יש נטייה להשתמש בשתי לשונות או יותר בפעילות שניתן היה לבצע באופן תקשורתי מספק בלשון אחת. מימד אחר של שימוש בלשון הוא ארגון זמנו של האדם: מילוי יומן פגישות שאף הוא התנהגות בעלת אופי 'פרטי' שיש בה היזקקות לשפה.

שאלה 67: **אנא הזט ביומניך. באיזה לשון או באילו לשונות אתה משתמש לציון פגישותיך והתחייבויותיך? האם יש אצלך דפוס של שימוש? אמסל-הערותיך לגבי עבודה נכבזת בלשון אחת, ומטאור שסזיך אצט בלשון אחרת?**

התוצאות היו כדלקמן:

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 4: כתיבת יומני פגישות

עם אנגלית 32.43%		לא השיבו 18.92%	לא אנגלית 48.65%	
יותר משתי לשונות 41.66%	שתי לשונות 41.66%	לשון אחת 16.67%	לשון אחת 66.67%	שתי לשונות 33.33%
1. עברית	1. אנגלית/ בולגרית	אנגלית	1. עברית רוסית	1. עברית/רוסית
רוסית	2. רוסית/ אנגלית		2. רוסית/ עברית	2. רוסית
אנגלית	3. אנגלית/ עברית		3. עברית/ ספרדית	
2. רוסית			4. צרפתית/ עברית	
אנגלית			5. גרמנית/ צרפתית	
עברית				
3. עברית				
עברית				
אנגלית				

חלק גדול מן הרב-לשוניים שבמדגם משתמשים באנגלית לכתיבה ביומניהם ולארגון זמנם. כשהם משתמשים באנגלית, לעתים קרובות הם גם משתמשים בלשון אחרת לצד האנגלית. לשונות אחרות אלה הם לשון האם שלהם (כגון רוסית, ערבית) וכמו-כן העברית, לשונה הרשמית של הארץ.

בקרב אלה המארגנים את זמנם ללא היזקקות לאנגלית, שני שלישים משתמשים רק בלשון אחת, וזוהי בדרך כלל לשון האם שלהם. שלישי בקירוב מאלה שאינם משתמשים באנגלית כותבים את הערותיהם בשתי שפות - שפת-האם שלהם (צרפתית, ספרדית, גרמנית) ועברית (כשהיא אינה שפת האם). גם כאן ניתן להבחין במגמה להשתמש ביותר לשונות כשהאנגלית מעורבת, ובהעדפת השימוש בלשון אחת בלבד כאשר האנגלית אינה 'בתמונה'.

האנגלית מלווה את הפעילויות המשפחתיות והביתיות מתוך בחירה, משמע השימוש בה אינו פרי אילוץ של הסיטואציה הלשונית. עם זאת, השימוש באנגלית הוא סלקטיווי, כלומר הוא אינו מתקיים בכל הפעילויות הפנימיות האינטימיות, אלא רק בכמה מהן.

אף על פי שנעשה באנגלית שימוש לצורך בילוי זמן פרטי כגון צפייה בטלוויזיה, אין נזקקים לה בתחומי התנהגות אישיים אחרים. ההתנהגויות הלשוניות הפרטיות, כגון חלימה ומנייה, משמשות במידה רבה אמת-מידה לקביעת לשון האם של אדם (ראו, למשל, Skuynabb-Kangas, 1981). לפי דיואיל, 'הרב-לשוניים מעדיפים בדרך כלל לקלל בלשון הדומיננטית אצלם, אם כי הם עשויים גם, תוך שימוש באסטרטגיה מודעת, לקלל בלשון החלשה יותר אצלם' (Dewaele, 2004: 102). במדגם שלנו, ההתנהגויות הלשוניות האינטימיות, כגון חלימה, מנייה וגידוף (השמעת קללות), בוצעו באופן שלהלן:

שאלה: באיזו לשון אר/ה חואס/אנ?

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 5: חלימה

עם אנגלית 16.22%			לא השיבו 18.92%	ללא אנגלית 64.86%	
יותר משתי לשונות 50%	שתי לשונות 33.33%	לשון אחת 16.67%		שתי לשונות 37.5%	לשון אחת 62.5%
1. עברית	1. אנגלית/ בולגרית	אנגלית		1. עברית/ רוסית	1. עברית
רוסית	2. אנגלית/ עברית			2. רוסית/ עברית	2. רוסית
אנגלית				3. עברית/ ספרדית	3. ערבית
				4. צרפתית/ עברית	4. צרפתית

אין מרבים לחלום באנגלית, בעוד לשונות 'קרובות יותר', כגון לשון האם של הנחקר (למשל, רוסית, ערבית, עברית, צרפתית) - וכן העברית כלשון הארץ - מופיעות בחלומות.

שאלה: באילו לשונות את/ה מונה?

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 6: מנייה

עם אנגלית 18.92%			לא השיבו 2.7%	ללא אנגלית 78.38%	
יותר משתי לשונות 14.29%	שתי לשונות 71.42%	לשון אחת 14.29%		שתי לשונות 31.03%	לשון אחת 68.97%
1. רוסית	1. אנגלית/ בולגרית	אנגלית		1. עברית/ רוסית	1. עברית
אנגלית	2. אנגלית/ עברית			2. רוסית/ עברית	2. רוסית
לטינית	3. אנגלית/ רוסית			3. עברית/ ספרדית	3. ערבית
יוונית				4. צרפתית/ עברית	4. צרפתית
				5. ספרדית/ עברית	5. ספרדית

נמצא ללא ספק שהנוח ביותר לאדם הוא למנות בלשון האם שלו (עברית, רוסית, ערבית, צרפתית, ספרדית), ובכמה מקרים - הן בעברית והן בלשון האם. הרב-לשוניים (בסביבות 19%) המונים באנגלית עושים זאת לרוב בד-בבד עם מנייה בלשונות אחרות.

שאלה: באילו לשונות את/ה מקלל?

לוח הרב-לשוניות עם האנגלית 7: לשון הקללות

עם אנגלית 16.22%		לא השיבו 21.62%	ללא אנגלית 62.16%	
שלוש לשונות 66.67%	לשון אחת 33.33%		שתי לשונות 30.43%	לשון אחת 69.57%
1. צרפתית	אנגלית		1. עברית/ רוסית	1. עברית
עברית			2. רוסית/ עברית	2. רוסית
אנגלית			3. עברית/ ספרדית	3. ערבית
2. רוסית				
עברית				

בקנה אחד עם ממצאיו של דיואיל, רוב המשתתפים/מקללים בלשון האם שלהם או 'בעזרת' העברית. אלו המשתמשים באנגלית לקלה (16%), מקללים תכופות בשלוש שפות ולא רק באנגלית (למשל, צרפתית/עברית/אנגלית או רוסית/עברית/אנגלית). בכל ההתנהגויות הלשוניות שנדונו לעיל, השימוש באנגלית לא היה פרי הכרח גמור. אין מדובר במקרים שבהם אלמלא השימוש באנגלית לא הייתה דרך להבין, לצפות בטלוויזיה או לכתוב. כל הדברים האלה ניתנים היו לביצוע, ולביצוע הולם, גם בשפות אחרות.

מסקנות

מחקרנו התמקד בהתנהגות הלשונית של רב-לשוניים שהשתמשו במערכים שונים של לשונות ובכלל זה אנגלית. מהממצאים של מחקר זה עולה שדוברים רב-לשוניים משתמשים באנגלית על-פי דפוס מסוים. דפוס זה לא רק מצביע על השימוש בלשון זו כנכס המסייע בקידום הקריירה, בלימודים אקדמיים ובתפקוד מקצועי, אלא הוא גם מראה על מעורבותה של האנגלית בהתנהגויות לשוניות 'פרטיות' יותר. האנגלית כלשון מוספת מתקבלת בברכה גם בתחום המשפחה, וזאת על בסיס יומיומי. המשתמשים בה 'מפקידים בידיה' את הבעת חלק מצורכיהם הפנימיים, אך 'אין היא מורשית' לתת ביטוי לצרכים אחרים. הדוברים הרב-לשוניים מערבים את האנגלית בזמן-חלל האינטלקטואלי הפרטי שלהם, שבו שפה זו חולקת את מרחבי המשפחה/הבית עם לשונות אחרות.

האנגלית חולקת את המרחבים ה'פרטיים' האלה עם שפות אחרות 'מתוך בחירה', משמע השימוש באנגלית במעגלים האישיים אינו פרי כורח תקשורת. בפעילויות שבהן האנגלית מעורבת יש נטייה להיזקק לשתי שפות או יותר ולא דווקא לשימוש באנגלית בלבד, בעוד בפעילויות שבהן אין בוחרים להשתמש באנגלית, הפעילות מתבצעת על פי רוב בלשון אחת ויחידה. אם ננסה להסיק מסקנות נוספות מעובדות אלה, נוכל להעלות את ההשערה שהרב-לשוניות עם האנגלית פורצת לעצמה דרך אל המעגלים הפנימיים של הזהות הרב-לשונית, ותוך כך מעצבת מחדש זהות זו.

מקורות

- Aronin, L. and Barkon, E. (2007). Elements d'évolution et de permanence de l'anglais dans le contexte plurilingue israélien. In D. Romy-Masliah and L. Aronin (eds.), *L'Anglais et les Cultures: Carrefour ou Frontière? Droit et Cultures*, 54. Paris: L'Harmattan, 123-142.
- Cenoz, J. & U. Jessner (2000). *English in Europe: The Acquisition of a Third Language*: Clevedon: Multilingual Matters
- Crystal, D. (2003). *English as a global language*. 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dewaele, J-M.(2004). Blistering barnacles! What language do multilinguals swear in?! *Estudios de Sociolinguística*, 5(1): 83-105.
- Fishman, J.A. (1998). The new linguistic order. *Foreign Policy*, 113 (Winter), 26- 40.
- Graddol, D. (1997). *The Future of English*. London: British Council
- Graddol, D. (2006). *English Next*. London: British Council

- Hoffmann, C. (2000). The Spread of English and the Growth of Multilingualism with English in Europe. In: J. Cenoz & U. Jessner (eds.) *English in Europe: the Acquisition of a Third Language* (pp.1-21). Clevedon: Multilingual Matters
- Jessner, U. (2006). *Linguistic Awareness In Multilinguals: English as a Third Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kachru, B. (ed.) (1992). *The Other Tongue - English Across Cultures*. 2nd edn. Urbana, IL: University of Illinois Press.
- Lasagabaster, D. and Huguet, A. (eds.) (2007). *Multilingualism in European Bilingual Contexts: Language Use and Attitudes*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Mackey,W. (1962). The description of bilingualism. *Canadian Journal of Linguistics*, 7: 51-85. Reprinted as Chapter 1 in Li Wei (ed.), *The Bilingualism Reader 2000* (pp. 26-54), London-New-York, Routledge.
- Ó Laoire, M. and Aronin, L. (2005). Thinking of multilinguality -'my self 'or 'my various selves'? An exploration of the identity of multilinguals. Paper presented at the 4th International Conference on Multilingualism and Multilingual Acquisition, Fribourg, September.
- Sassen, S. (2005). The many scales of the global: implications for theory and for politics. In: R. Appelbaum and M.I. Robinson (eds.) *Critical Globalization Studies* (pp. 155-166). New York: Routledge.
- Seidlhofer. B. (2005). Standard Future or half-Baked Quackery? Descriptive and pedagogic Bearings on the Globalization of English. In In Gnutzmann, Claus; Intemann, Frauke (eds.). *Globalisation and the English Language Classroom* (pp. 149-155). Tübingen: Narr.